

speciális igényeit, a számítógép szerepét a pszichiátriai gyógyításban, az állománygyarapítás és használat kérdéseit és a projekt fogadását.

(Autoref.)

96/410

HECKER, Thomas E.: Patrons with disabilities or problem patrons: which model should librarians apply to people with mental illness? = Ref.Libr. 53.no. 1996. 5-12.p.

Hátrányos helyzetű olvasó vagy „nehéz” olvasó: minek tekintjük az idegbeteg olvasót?

Kommunikáció -használókkal; Rendbontás; Szellemi fogyatékos olvasó

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A valamilyen mértékben szellemileg fogyatékos olvasókat a könyvtárosok általában „problémás” olvasóként kezelik. A cikk ezzel szemben egy olyan modell alkalmazását indítványozza ki szolgálásukra, amely elsősorban a fogyatékos-ságukat, betegségüket veszi figyelembe, a sérültekre vonatkozó amerikai törvény (Americans with Disabilities Act) alapján. A szerző a pszichológiai, szociológiai és könyvtári szakirodalom fényében gyakorlati módszereket is javasol a szellemi fogyatékos olvasók ellátására.

(Autoref.)

Lásd még 429

TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZEREK

Általános kérdések

96/411

ARAUJO, V.M.R.H.: Sistemas da informação: nova abordagem teórico-conceitual = Cienc.Inf. 24.vol. 1995. 1.no. 54-76.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Res. angol nyelven

Információs rendszerek: egy új elméleti és fogalmi megközelítés

Információkeresési rendszer; Rendszer -bibliográfiái, dokumentációs; Rendszerelmélet

A kiindulás a következő hipotézis: „Az információs rendszer, mint mesterséges/szociális rendszer eléri növekedésének határait és szaturálódik, ami az eddigi exponenciális növekedés megfordítását igényli. Az információs rendszer kisebbé, megfelelőbb méretűvé válása szükséges feltétele a szociális rendszerként való túlélésnek.” Ezt néhány magyarázat követi: az információ, mint szociális jelenség, információkereső rendszerek, információ és entrópia. A rendszerszemléletű megközelítés immár nem illeszkedik teljesen az információs rendszerekhez, az entrópia információvesztésként való felfogása következtében. Az entrópia elvesztette eredeti, termodinamikai dimenzióját, immár univerzális és irreverzibilis értelmezést kapott. Az új elméleti-fogalmi megközelítés a kaosz-elméleten alapulhat.

(Autoref. alapján)

96/412

GERASIMOV, B.M.: O neobhodimosti, celeso-obraznosti i vozmoznosti vossozdaniâ v Rossijskoj Federacii Edinoj informacionnoj sistemy = Nauçn.-Teh.Inf. 1.ser. 1996. 1.no. 10-12.p. Bibliogr. 5 tétel.

Az Oroszországi Föderáció egységes információs rendszerének visszaállítása mint szükségszerű, célszerű és lehetséges teendő

Fejlesztési terv; Nemzeti tájékoztatási rendszer

1995. november 3-án tették közzé a FÁK-ban részt vevő államok miniszterelnöki értekezletének azt a nyilatkozatát, amely arról szól, hogy területükön egységes tudományos-technológiai térséget kell kialakítani. E keretekben az együttműködésnek zömmel a licenc tevékenységre, a kísérleti-szerkesztői munkálatokra és a tudományos kutatásra kell irányulnia, mégpedig piacgazdasági módszerek alkalmazásával.

Könnyen belátható, hogy a szóban forgó egységes térséget egységes információszolgáltató rendszernek kell ellátnia mindhárom gazdaságfejlesztési irányultság sikeres kibontakoztatása és előrehaladása érdekében. Egy ilyen, a FÁK valamennyi államát átfogó rendszer létrejöttének előfeltétele, hogy az Oroszországi Föderációban újjáéledjen a korábbi egységes információs rendszer – természetesen a „mutatis mutandis” módosulásokkal.

Ennek elkerülhetetlen és célszerű voltáról – konferenciák, viták, előadások és cikkek garmada tanúskodik felőle – minden illetékes meg van győződve. Azonban ennél is fontosabb, hogy a valóságban máris több mint 100 intézmény és szervezet működésében nyilvánul meg az információs piac és tevékenység bizonyos mértékű szabályozásának igénye. Ezt az önkéntességen alapuló rendet egyesülési keretben tanácsos megvalósítani. Egy ilyen nonprofit alapon működő egyesülést állami költségvetésből, regionális alapokból és – természetesen – saját bevételekből kellene fenntartani, illetve működtetni.

(Futala Tibor)

Hálózatok, regionális rendszerek

96/413

VOIGHT, Kristina – GASTEIGER, Johann – IHLENFELDT, Wolf-D. [et.al.]: German experts' views and ideas about information on the Internet = Online CDROM Rev. 20.vol. 1996. 3.no. 125-132.p. Bibliogr.

Német szakemberek véleménye az Internetről

Konferenciái anyag -nemzetközi; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

A cikk tulajdonképpen kibővített referátuma annak a négy előadásnak, melyeket német szakértők tartottak a Londonban rendezett 19. Online Information Meeting német nyelvű ülésén. Az első két előadás az Internetnek a vegyipar és a környezetvédelem területén szolgáltatott információival kapcsolatos német álláspontot ismerteti, míg a másik kettő az Internet melletti és elleni érveket veti össze, illetve a kereskedelmi hálózattá válásával kapcsolatban közöl véleményt.

(Autoref.)

96/414

RUSCH-FEJA, Diann: Ein „Clearinghouse“-Konzept für Fachinformation aus dem Internet oder wie man aus dem Chaos sinnvolle Informationsvermittlung betreibt = ABI-Tech. 16.Jg. 1996. 2.no. 143-156.p.

„Clearinghouse”-konceptió az Internet szakmai információihoz avagy hogyan lehet a káoszról hatékony információszolgáltatást kialakítani

Együttműködés -szakterületi; Gépi információkeresés; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások; Tájékoztatás; Tudományos és szakkönyvtárak

Egyes indexelési kísérletek és keresőgépek/rendszerek használata ellenére a különböző szakterületekre vonatkozó információforrások még viszonylag strukturálatlanok az Interneten.

A cikk egy kutatóintézet könyvtárából kiindulva az Internet szakinformáció-forrásainak közvetítéséhez, összegyűjtéséhez és strukturálásához szükséges módszerek bemutatására törekszik, és hangsúlyozza e téren a különböző könyvtárak és információközvetítő intézmények együttműködésének szükségességét.

A munkába a Német Kutatási Társaság (DFG) kiemelt gyűjtőkörű könyvtárai és más szakkönyvtárak vonhatók be, melyek erősen érdekeltek abban, hogy ne veszítsenek információközvetítői funkcióikból. Manapság az adott könyvtár vagy tájékoztatási központ kínálatában elkerülhetetlen az Internet és más hálózati információforrások integrációja.

A klíring-állomás koncepciója egy kutatóintézetben nem jelent mást, mint a hálózaton szétszórót, változatos információk összegyűjtését és a kutatás számára áttekinthető formában való prezentálását. A klíring-állomás külső, nyilvános szolgáltatást is lehetővé tehet, ilyenkor természetesen a kínálat szélesebb spektrumát nyújtja és más súlypontokkal, mintha csak belső, intézeti használatra szánják.

A klíring-állomás lapjai az Interneten az adott intézet nyitólapjáról elágazással vagy közvetlenül saját nyitólapjáról lehetnek elérhetőek. Az oldalak egy lehetséges elrendezését a következők adhatják:

1. A lényeges pontok definíciója és körülhatárolása: ez a rész bevezetés a bemutatandó információ-gyűjtemény készítési módszereibe.

2. A megfelelő információforrások összekapcsolása. Ez a következőképpen történhet:

2.1. Tárgyköri összekötések: egy témához kapcsolódó WWW oldalak, források, telnet címek fastruktúra-szerű összekapcsolása. Minden tételt útmutatással kell ellátni, utalni kell tartalomra, aktualitására, pontos címére.

2.2. Mutatók teljes szövegekre: teljes szövegű információk címeinek, bibliográfiai adatainak felsorolása, lehetőleg részletes referátummal.

2.3. Releváns statisztikák csokorba gyűjtése: mivel a hálózaton elérhető statisztikai adatok egy része térítéses, ebben a pontban különösen fontos megadni a cím mellett az adatok jellegét, relevanciáját, kiválasztási kritériumait, használatuk lehetőségeit, a gyűjtés dátumát és a hozzájuk tartozó árakat, fizetési lehetőségeket.

3. Elágazások hasonló profilú kutatóintézetekhez. Ide tartoznak az intézeti nyitólapok, pos-

taik és elektronikus címek, információk kutatási jelentésekről, projekt-felelősökről, kiadványokról, doktori munkákról.

4. A témához tartozó kiadványok listája: az ajánlott irodalmat lehetőleg referátumokkal, bibliográfiai és elérhetőségi adatokkal együtt kell közölni. Ha sok kiadvány kerül ebbe a részbe, érdemes FREEWAIS adatbázissal kereshetővé tenni őket.

5. Releváns vitafórumok, hírcsoportok listája: a hálózati források és hálózatot használó személyek közti informális kommunikáció fórumainak nyilvántartására használható. A könyvtár rendelheti a releváns vitafórumokat, ezekből összefoglalót küldhet az érdeklődő felhasználóknak, és megadhatja számukra az eredeti szöveghez való fordulás lehetőségét is.

6. Elágazások egyes szolgáltatásokhoz (az intézmény könyvtárának katalógusához, más könyvtári szolgáltatásokhoz, pl. könyvtárközi kölcsönzéshez, dokumentumszolgáltató cégekhez, a kutatók, használók saját adatbázisaihoz stb.)

A klíring-állomás létrehozásában és fenntartásában együttműködő intézmények tevékenységi körének szabályozásával sok intézmény tud ugyanazon a szerveren dolgozni, a bevitt adatok pedig integrálhatók. Ami a klíring-állomás személyi feltételeit illeti, a könyvtárosoknak vagy információszakembereknek együtt kell működniük a kutatókkal és tudósokkal már a szolgáltatás fő koncepciójának előmunkálatainál is. Egy klíring-állomás létesítésének időigénye függ az összeállítást végző személyek tudásától, gyakorlottságától és az adott téma, terület hálózati forrásokban való gazdagságától is.

A szerző végül érdekességként jegyzi meg, hogy az Internet káoszát rendszerezni próbáló eszközök amerikai, brit és ausztrál könyvtárosoktól származnak. Az osztályozásra, rendszerezésre való igyekezet közel áll a könyvtárosi szívhöz, és el is várják ettől a szakmától. A könyvtárosi szakma gyakorlásához kívánatos képességek újjal gyarapodnak, így például a jártasság különböző adatbázis-rendszerek struktúrájában, hálózati jártasság, tudomány- és informetriai módszerek beható ismerete. Egy klíring-állomás felépítésénél ezekhez még szerkesztőmunka, szoftver- és hálózatgondozás, piacelemzés és költség-haszon vizsgálat, PR munka és más feladatok csatlakoznak. Mindennek természetesen hatása van a könyvtáros- és informati-

kusképzésre is, amely Németországban is régóta változásra szorul.

(Lukácsné Varga Judit)

96/415

FLETCHER, Mary: The CATRIONA project: feasibility study and outcomes = Program. 30.vol. 1996. 2.no. 99-109.p. Bibliogr. 18 tétel.

A CATRIONA projekt: megvalósíthatósági tanulmány és eredmények

Munkafolyamat; Rendszerszervezés; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások átvétele

A British Library Kutatási és Fejlesztési Részlege által finanszírozott CATRIONA (Cataloguing and Retrieval of Information over Networks Applications) nevű hathónapos megvalósíthatósági tanulmány 1995 januárjában fejeződött be. Két fő célja volt: 1) a hálózatok útján történő katalogizáláshoz, osztályozáshoz és információkereséshez szükséges alkalmazási programok és folyamatok technikai, szervezeti és pénzügyi követelményeinek tanulmányozása; 2) egy rendszer-szolgáltató által vezetett olyan közös projekt megvalósíthatóságának vizsgálata, amelynek célja a szóban forgó alkalmazások és folyamatok kifejlesztése és integrált könyvtári rendszerekbe való integrálása. Az eredeti tervezet a <http://www.bubl.bath.ac.uk/BUBL/catriona.htm> címen található. A jelen cikk felvázolja a megvalósíthatósági tanulmány kezdeményezésének körülményeit, céljait, fő eredményeit és a lehetséges jövőbeli fejleményeit.

(Autoref.)

96/416

REID, Edna O.F.: Exploiting Internet as an enabler for transforming library services = IFLA J. 22.vol. 1996. 1.no. 18-26.p. Bibliogr. 42 tétel.

Res. francia, német és spanyol nyelven

Az Internet lehetőségeinek felkutatása a könyvtári szolgáltatások átalakítására

Információtechnológia; Rendszerszervezés; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások használata

A tanulmány szerint az Internet jelenős hatást gyakorol a könyvtárakra, és hálózati eszközként felhasználható az elektronikus könyvtári szolgáltatásokra való áttérés követelményeinek elemzésére. E cél érdekében a könyvtárvezetésnek több dolgot is el kell végeznie. Mindenekelőtt fel kell mérni az információtechnológia-alkalmazás állapotát, majd meg kell vizsgálni a könyvtár Internet-használatának szervezeti jellemzőit. Stratégiai tervet kell kidolgozni az Internet kiaknázására, amely prototípusként használandó az egyes munkafolyamatok megtervezésére, az elektronikus szolgáltatások integrálására és a változó körülményekhez való alkalmazkodásra. A tanulmány részletesen tárgyalja a fenti feladatokat.

(Autoref. alapján)

96/417

BLINKO, Barry B.: Academic staff, students and the Internet: the experience at the University of Westminster = EI.Libr. 14.vol. 1996. 2.no. 111-116.p.

Oktatók, hallgatók és az Internet: a Westminster Egyetem tapasztalatai

Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Számítógép-hálózat

Az Internet az oktatási módszerekre is hatással van: segíti az önálló tanulást, a diákközpontú tanítás újabb eszköze, hozzáférést enged korszerű információforrásokhoz.

A Westminsteri Egyetemen a hallgatókat részben a hálózat közvetítésével oktatják (a jegyzetek teljes szövegének, az órák videofelvételének elhelyezésével, szakonkénti levelezőlisták segítségével).

1993-ban installálták a Janet-Internet protokollt. Az információforrások szolgáltató részleg (ez a könyvtár, a számítóközpont és az audiovizuális részleg egyesítésével jött létre) a követke-

zökben határozta meg munkatársainak feladatait: 1) a releváns források meghatározása témánként, 2) az azokhoz való kapcsolódás módja, 3) adatok begyűjtése, 4) adatok továbbítása, 5) kapcsolattartás a használói csoportokkal, 6) elektronikus levelezés.

A munkatársak képzését úgy oldották meg, hogy az oktatók kisebb csoportokat megtanítottak egy-egy részkérdésre, majd a csoport tagjai 24 órán belül továbbadták kollégáiknak a tanulmányokat.

Az egyes témák forrásaihoz kalauzokat állítottak össze. Ennek során gondot jelentett, hogy az URL-ek (a források hálózati „címei”) gyakran változnak. Meg kellett tanulni sokféle keresőeszköz (gopher, Archie, Veronica és WAIS) használatát. A kalauzoknál eredményesnek bizonyult az az ötlet, hogy az egyes szakterületek levelezőlistáin kérjenek segítséget az induláshoz, hamarosan sok címhez jutottak. A kalauzok elérhetőek a könyvtár hálózati lapjain. Ha a használók változásokat tapasztalnak a címekben, vagy új címekre bukkannak, e-postán értesíthetik erről a könyvtárosokat.

A használóképzés során a kalauzok bemutatása mindig az Internet általános ismertetésével indul (fájl-átvitel, e-posta, keresőeszközök). Bemutatják a Westminsteri Egyetem WWW lapjait is. Elmagyarázzák, hogy ezekről kétféle funkció érhető el: az egyetemi tájékoztatási rendszer és a külső források. Megtanítják azt is, hogyan lehet az országos hálózaton más könyvtárak katalógusait elérni. Kiosztják továbbá a hálózati csatlakozáshoz (azonosító kéréséhez) szükséges űrlapokat, a szakterületi források kalauzait, különböző keresési segédleteket.

Az Internet használatára egyrészt a tájékoztató térben, másrészt a számítógép-teremben van lehetőség. A hálózat sebességét állandóan figyelemmel kísérik.

A könyvtár személyzetének sikerült az oktatókat fellelkesíteni az Internet-bemutatók alkalmával. Sokan érdeklődni kezdtek az iránt, hogyan lehet információkat elhelyezni a hálózaton stb.

(Hegyközi Ilona)

96/418

Serving the Internet public: the Internet Public Library = *El.Libr.* 14.vol. 1996. 2.no. 122-126.p.

Könyvtár az Internet-használók számára: az Internet Public Library

Elektronikus könyvtár; Közérdekű tájékoztatás; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat

1995. március 17-én megnyílt az Internet Nyilvános Könyvtára (Internet Public Library, IPL). Feladatkörének megfogalmazásakor hangsúlyozták, hogy az IPL nem digitális könyvtár, nem virtuális könyvtár, nem elektronikus könyvtár, hanem az Internet-közösség nyilvános könyvtára. A következő feladatokat látja el: a) szolgáltatásokat nyújt az Internet használói számára, b) bővíti a használók körét, részt vesz a használók oktatásában, c) a könyvtári kultúrát és hagyományokat terjeszti, eközben újrafogalmazza a könyvtárak szerepét az elektronikus környezetben.

Az IPL WWW lapokon található. Van mindenki számára elérhető gyűjteménye, tájékoztató szolgáltatásokat nyújt, használata ingyenes. A PC Magazine a legjobb 100 WWW-site között említi, és szerepel az Internet World 1995 legjobbait felsoroló listáján.

Az IPL-t a Michigani Egyetem Könyvtári és Informatikai Tanszékének hallgatói tervezték meg és működtetik, önkéntesek bevonásával, a tanszék által erre a célra adományozott szerverten, jelenleg havi 18 dolláros (!) keretből gazdálkodva. Elengedhetetlenné vált, hogy támogatókat és bevételi forrásokat keressenek. Tervezik például egy gyermekek számára szóló Internet-hírlevél indítását.

Az IPL alkotói azt vallják, hogy az Internetnek szüksége van a könyvtárakra és viszont; az IPL célja ezért a könyvtárak és könyvtárosok egész Internetre kiterjedő szövetségének létrehozása.

A szolgáltatás megtervezésekor gondoltak a rossz hálózati kapcsolódási lehetőségekkel rendelkezőkre és a fizikailag hátrányos helyzetűekre is: minden Web-oldalnak rendelkezésre áll a csak szöveges változata is (amely pl. könnyen hanggá vagy Braille írássá konvertálható).

Az IPL-be való belépéskor egy előcsarnok képe jelenik meg a képernyőn. Az egyes részlegek nevére (tájékoztató, ifjúsági részleg, információk a könyvtárról) kattintva témák sora válik láthatóvá, amelyek a releváns rekordokhoz elvezető különböző kapcsolódási pontokat tartal-

maznak. Az IPL-ben van tanterem (az Internetről szóló információkkal), kiállítási csarnok (fotótárlattal), olvasóterem. Külön szerepelnek a könyvtáros szakembereknek szóló szolgáltatások: álláshirdetések, szakmai képzés, technológiai újdonságok, hírek, Web keresési opció és az IPL szolgáltatásait hierarchikus szerkezetben bemutató ún. túra.

Az IPL-tagságról a következő címen adnak tájékoztatást: ipl@umich.edu; az IPL hálózati címe: <http://ipl.sils.umich.edu/>.

(Hegyközi Ilona)

96/419

SMITH, Graham J.H.: Building the lawyer-proof Web site = *Aslib Proc.* 48.vol. 1996. 6.no. 161-168.p.

Lehet-e jogilag támadhatatlan Web-szolgáltatást kiépíteni?

Jogszabály -más területről; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

A Web-helyek létrehozásával és üzemeltetésével kapcsolatos jogi problémák részben egybeesnek a nyomtatott dokumentumoknál szokásokkal. További problémákat vet fel az interakció és a navigáció, valamint az online kereskedelmi ügyletek lehetősége. Jogi szempontból három alapvető dologra kell ügyelni: 1. a beperelhetőség kockázatának csökkentésére, 2. a kívánt jogi eredmény elérésére, 3. a Web-hely tartalmának megóvására. (A cikk az angliai gyakorlatot tekinti át.)

A Web-helyet működtetheti a szerver tulajdonosa (ekkor ő viseli az összes felelősséget) vagy valaki az ő megbízásából (ekkor a megbízottra hárul minden felelősség).

A Web-helyek létrehozásával és működtetésével kapcsolatban felmerülő, a publikálást, a tartalmat, letöltést, hozzáférést érintő jogi kérdéseket szerződésben célszerű szabályozni.

A Web-szolgáltató két dolgot biztosít: a Web-lapok számára tárolóhelyet (ez olcsó) és a telekommunikációs sávszélességet (ez költséges). A legtöbb szolgáltató a napi hozzáférések maximális számát a szerződésben határozza meg,

és az ezt meghaladóakért térítést kér. Egy másik módszer a szolgáltatási szintre vonatkozó kötelezettségvállalás, amely a válasz sebességét és minőségét definiálja, a szolgáltatónál mérve. A szolgáltatóval kötendő szerződésnek tartalmaznia kell megoldásokat a működésképtelenség (pótlás) esetére nézve is (tartalék szerver és telefonvonal, a Web-lapok más szerverre telepíthetősége).

Vitatott kérdés, hogy az elektronikus kiadók, különösen a hirdetőtáblák működtetői – a hagyományos kiadványokra vonatkozó jogszabály kategóriáit alkalmazva – elsődleges kiadónak vagy terjesztőnek tekintendők-e. Ezt várhatóan tisztázni fogja a készülőben lévő új, a rágalmaszról szóló jogszabály.

A Web-lapok tervezőjének ügyelnie kell mindenekelőtt a megfelelő szerzői jogi engedélyek beszerzésére. Ha mások anyagát helyezi el, meg kell vizsgálnia, hogy a szerzői jogi engedély lehetővé teszi-e publikálását az egész világra kiterjedően, és ha nem, mi a teendő a letöltés és az engedély nélküli hozzáférés megakadályozására.

Speciális problémákat vet fel, ha a Web-site-on helyet adnak mások anyagainak, például Usenet newsgroup-oknak (az online vitafórumok Internetes változatainak). Ekkor a szerverre több ezer, állandóan változó üzenet és fájl kerül, amelyek tartalma ellenőrizhetetlen.

Bármely információtartalom publikálása a Weben hasonló következményekkel jár, mint a publikálás általában. Vannak olyan tartalmú információk (orvosi tanácsok, ételreceptek, barkácsolási útmutatás, újabb adótanácsok), amelyek esetében számítani kell a beperelés lehetőségére.

Már az is publikálásnak tekinthető, ha felhívják a figyelmet másutt tárolt anyagokra. Így például, ha a szerzői jogot sértő dokumentumokra mutat rá, azokhoz elvezet a szoftver, az már jogsértésnek számíthat.

A könyvekkel ellentétben egy Web-oldal elolvasása a képernyőn már a szerzői jog megsértését jelentheti. Ez ugyanis átmeneti másolat készítésének és a számítógép memóriájában való tárolásának minősül. Érdeemes a Web-lapon erre vonatkozóan világos szerzői jogi üzenetet elhelyezni.

Lehetséges az a megoldás, hogy a Web-lapok tartalmának egy részét szabadon hozzáférhetővé teszik, a szerzői jogi szempontból ér-

zékeny tartalomhoz viszont csak egy „kapun” keresztül lehet eljutni, ahol el kell olvasni a megköteéseket tartalmazó információkat.

A Web-lapok létrehozóit általában kétféle információ érdekli. Egyrészt statisztikai információkat szeretnének kapni a Web-hely használatáról. Amennyiben ezek nem egyéni információk, nincs gond a személyi adatok védelme szempontjából. A szerződésnek ki kell térnie a statisztikai adatgyűjtés formájára, tartalmára, gyakoriságára és aktualitására. Az egyénektől marketing céljára begyűjtött információk viszont az adatvédelmi törvény tárgyát képezik. Fontos követelmény, hogy az adatok felhasználóját és az adatgyűjtés célját megfelelően azonosítsák.

A hálózaton történő közreadásnál „önvédelemből” nyilatkozatokat is fel szoktak tüntetni, ezeknek három kategóriája ismeretes: 1. mire terjed ki a felelősségvállalás (mi származik a kiadótól és mi másától; különösen ha egyéb helyek is elérhetők; 2. kötelezettségvállalás (tipikus példája: „az információk általános jellegűek, bármely speciális probléma esetén megfelelő szakemberhez kell fordulni tanácsért”); 3. területi nyilatkozat (egyre gyakoribb; megadja, hogy mely területeken jogos a dokumentum használata).

Ha az oldal teljesen interaktív, a használók elektronikusan információkat, megbízásokat küldhetnek a szolgáltatónak. A szerződésnek ki kell térnie arra is, hogy a szolgáltató mennyiben köteles e feladatokat elvégezni.

(Hegyközi Ilona)

96/420

SARGENT, Goff – McIVOR, John: Public access information: a prototype Web kiosk = Man.Inf. 3.vol. 1996. 4.no. 32-35.p. Bibliogr. 8 tétel.

Nyilvános hozzáférés a World Wide Webhez: egy biztonságos munkaállomás prototípusának ismertetése

Adatvédelem; Hardver; Számítógép-hálózat; Szoftver

Bármennyire is növekszik az Internet népszerűsége és használata, a lakosság számára viszonyítva ma még igen kevesen rendelkeznek a

használat feltételeivel. A nyilvános hozzáférést nyújtó Internet-kávéházak is csak néhány cseppet jelentenek a tengerben. Nagy-Britanniában az eddigi nyilvános közhasznú elektronikus szolgáltatásokhoz képest, amelyek középületekben vagy az utcán álltak a lakosság rendelkezésére (pl. önkormányzatok, utazási irodák stb. videotex rendszerei) az Internet eltérő problémákat vet fel. A jelen cikk egy olyan nyilvános munkaállomás (Web-kioszk) prototípusát mutatja be, amelynek kifejlesztésénél a fő szempont a lakossági használat kényelmének biztosítása mellett a hardver és a szoftver sebezhetőségének, megrongálásának a kiküszöbölése volt.

A megrongálás veszélye három szinten mérülhet fel: a hardver, az operációs rendszer (Windows) és az alkalmazott szoftver (Web-böngésző) szintjén.

Ami a hardvert illeti, itt a fő veszélyt a gép „meleg” újraindítása, illetve kikapcsolása jelenti. Az előbbi ellen korlátozott billentyűzettel vagy a billentyűzet teljes eltávolításával (érintéses képernyő) lehet védekezni, az utóbbival szemben pedig az áramkapcsoló elrejtése jelenthet megoldást. Fontos, hogy az *autoexec.bat* fájl mindig az alkalmazott programnak a nyilvános használatra korlátozott változatát hívja be a képernyőre.

A szóban lévő Web-kioszkot egy álló hasáb formájú, teljesen zárt szekrényként kell elképzelni, amelybe normál PC-t, nyomtatót, modemet és monitort szereltek. A monitort rögzítő tetőt a kényelmesebb rálátás végett kb. 45 fokkal megemelték. A képernyő fölé egy érintésre érzékeny ablakot rögzítettek, de emellett egy korlátozott, szintén érintéssel aktivizálható billentyűzet is rendelkezésre áll.

Az operációs rendszerrel (Windows) való visszaélés megakadályozására a cikk egy igen egyszerű, de hatásos módszert ajánl: a *system.ini* fájlban meg kell változtatni a *shell=program.exe* sort, úgy, hogy az egyenesen az alkalmazási program (Web-böngésző) indító fájljára mutasson. Ily módon a Windows a saját programkezelője helyett azonnal az alkalmazási programot fogja elindítani.

Eredeti formájában azonban nemcsak a Windows, hanem a Web-böngésző is tartalmaz olyan konfigurálási és fájlkezelési opciókat, amelyeket nem tanácsos a nyilvánosság rendelkezésére bocsátani. A szóban lévő prototípus esetében az Air Mosaic cég által forgalmazott szoftvert használták ún. „kioszk” üzemmódban,

amely egyszerűen eltünteti a kérdéses funkciók gombjait és menüit a képernyőről. A böngésző eredeti változata egyetlen billentyű lenyomásával behívható, de természetesen ezt sem szabad a nagyközönség rendelkezésére bocsátani.

A következő probléma maguknak a Weben elérhető HTML-szövegeknek a barátságosabbá és olvashatóbbá tétele volt. A navigálás megkönnyítésére a saját készítésű szövegekhez grafikus gombokat is készítettek, a HTML-kódkoba beépített kapcsolatokkal. Ezek segítségével elkerülhetővé vált, hogy a több képernyőt elfoglaló szövegekben való böngészésre a gördülősbátokat kelljen használni. A böngésző alapértelmezés szerinti betűmérete is gondot okozott. Túl kicsinek bizonyult a nyilvános használatra, ezért 22 pontos méretet állítottak be.

A sajtó sokat foglalkozik a Weben hozzáférhető pornográfiával, továbbá egyéb, a szolgáltató szempontjából nemkívánatos helyek is gondot jelenthetnek. A cikk e problémák megoldására nem tér ki, csak felhívja rájuk a figyelmet. (A kereskedelembe kaphatók olyan programcsomagok, amelyekkel bizonyos címek letilthatók, de ez sem biztos megoldás, hiszen a robbanásszerűen növekvő Internet-kínálatot már szinte lehetetlen követni – a ref.)

Az ismertetett Web-kioszk érdekessége, hogy más szoftvert is tud kezelni. Az újabb Web-böngészők egyik jellemzője, hogy segédfunkcióként nem-HTML szabványra épülő dokumentumokat is meg tudnak jeleníteni. Ezt a funkciót kihasználva lehetővé vált egy, a helyi gépre telepített hagyományos videotex adatbázis használata, amelyet HTML-dokumentumok hívnak be oly módon, hogy amikor valamelyik URL egy speciális kiterjesztésű fájlra mutat, akkor ez automatikusan futtatni kezdi a Windows Vidtext nevű videotex-kezelő programját.

(Novák István)

96/421

HOMMES, Klaus Peter: Homepage, Recherche oder E-Mail? Möglichkeiten der Internetnutzung durch Öffentlichen Bibliotheken = Buch Bibl. 48.Jg. 1996. 6/7.no. 578-584.p.

Res. angol nyelven

Nyitólap, keresés vagy e-mail? Az Internet használatának lehetőségei a közművelődési könyvtárakban

Gépi könyvtári hálózat; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

A német felsőoktatási könyvtárak 1994 őszétől szinte mindannyian kapcsolódnak a World Wide Webhez. Ezt a DFN egyesület (a kutatási számítógép-hálózat működtetője) és a WIN, a tudományos hálózat tette lehetővé. Az X.25 protokollt alkalmazó alapszolgáltatásért és az Internet-használatért ezek pauszálét számítanak fel, ami nagyon megfelel a közintézmények gazdálkodási illetve költségvetés-készítési szokásainak.

A német közkönyvtárak Internet-használatáról viszont nehéz áttekintést adni. Csak elvétve jelennek meg kínálatukkal az Interneten. (21 német közkönyvtár szerepel a különböző hagyományos és számítógépes adattárakban. Ezek közül 14 Észak-Rajna-Vesztfáliában található.) Saját kínálatuk WWW-lapokat tartalmaz, médiaállományuk nem hozzáférhető a hálózaton. Arról nincsenek adatok, hogy hány közkönyvtár biztosít hozzáférést más intézmény szolgáltatásaihoz.

Észak-Rajna-Vesztfália tartomány azért jár ennyire előre, mert Városfejlesztési, Kulturális és Sportminisztériuma egy koordinált programot finanszíroz annak érdekében, hogy a közkönyvtárak bekapcsolódjanak a tudományos könyvtárak számítógépes hálózatába. A nagyvárosi könyvtárak egy része (elsőként a düsseldorfi városi könyvtár) már ezt meg is tette, állománya egy részét (a speciális gyűjtési területekét) a közös adatbázisban tárja fel a felsőoktatási könyvtárak központjának szerverén.

1995-ben kezdeményezték egy program keretében a kis és közepes közkönyvtárak passzív részvételét a hálózatban. Tíz városi könyvtár az Interneten végezhet keresést a közös gépi katalógusban. A művelődési terület számára Win-Shuttle néven 1995 őszétől kedvezményes áron tették lehetővé a hálózathoz való kapcsolódást. A közkönyvtárak elsőként éltek a lehetőséggel, amit a települések önkormányzatai elismerően fogadtak. Lehetővé vált a régió állományáról való lelőhely-tájékoztató.

Mivel a közös adatbázis csak heti 65 órában elérhető, a katalógust CD-ROM-on is elérhetővé tették az Interneten. A jövőben mérlegelni fogják, hogy a hozzáférés melyik módja a legigéretesebb: a telnet, a WWW-OPAC vagy a CD-ROM.

A keresést a későbbiekben számítógépes megrendelési és dokumentumszolgáltatási lehetőséggel szeretnék kiegészíteni oly módon, hogy a Jason és a Subito programokat kiterjesztenék a közkönyvtárakra, amihez még a technikai feltételeket is meg kell teremteni.

A közkönyvtárak az e-postát már használják információcserére és tervezik használatát a tájékoztatásban is. A főként tudományos könyvtárakkal foglalkozó vitafórumok (InetBib, LIB-L) már részben átvették a szaklapok szerepét, 1996 márciusában megalakult az első, közkönyvtáraknak szóló levelezőlista, a ForumOeb is.

Jelenleg csak néhány közkönyvtár kínál használóinak Internetes munkahelyet (pl. a berlini tartományi és központi városi könyvtár, a stuttgarti városi könyvtár), de sok az ilyen terv. Követelményként szabják, hogy az Internetes munkahelyek be legyenek kapcsolva a könyvtár helyi hálózatába. A bekapcsolódás költségei egyrészt a műszaki felszerelésből, másrészt a továbbképzésből adódnak. A képzésre igen nagy igény lenne, de elégtelen a kínálat, különösen ami a közkönyvtárakat illeti.

(Hegyközi Ilona)

96/422

FIX, Marianne: Die Einführung von Internet in britischen Public Libraries = Buch Bibl. 48.Jg. 1996. 5.no. 448-453.p.

Az Internet bevezetése a brit közművelődési könyvtárakban. Célok, követelmények, akadályok

Használói szokások; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások átvétele

Nagy-Britanniában a németországinál nagyobb figyelmet szentelnek az Amerikai Egye-

sült Államokban folyó vitáknak, és a könyvtárak hálózatba kapcsolását inkább képzési célnak, mintsem a szabadidő eltöltésével kapcsolatos tevékenységnek tekintik.

Az Egyesült Államok közismert Nemzeti Információs Infrastruktúra programja célul tűzte ki, hogy 2000-re minden iskola, kórház és (köz)könyvtár be legyen kapcsolva a hálózatba. Egy 1994-es felmérés adatai szerint a könyvtárak mindössze 21%-a rendelkezett Internet-kapcsolattal és ennek 79%-a a városokban volt található. Igen jelentős regionális különbségek mutatkoztak. A fő akadályt a költségek és a helyi döntéshozók ismerethiánya, továbbá a könyvtárosok felkészületlensége jelentette.

Az Európai Unió a közkönyvtárak bekapcsolását csupán mint lehetőséget fogalmazza meg, pedig tagországaiban csak minden ötödik háztartásban van PC (az USA-ban minden harmadikban). Az UNESCO viszont javasolja a hálózatokhoz való hozzáférés fejlesztését a közkönyvtárakban.

Az Európai Unió sajnálatos módon nem veszi figyelembe a nemzeti különbségeket. A hálózat-hoz való kapcsolódás lehetősége az EU-ban erősen a munkahelyhez vagy a tanuláshoz kötődik.

Az első brit közkönyvtár, ahol Internet-hozzáférést nyújtottak Chelmsley Wood volt, ahol nagy a fiatalok és a munkanélküliek aránya. A helyet a British Library kutatói választották ki és a projekt támogatást kapott a Munkaügyi Minisztériumtól is. A cél az volt, hogy felkeltsék a lakosság érdeklődését az új médium iránt és közelebb hozzák annak elfogadását. Vizsgálni kívánták a rendelkezésre bocsátott eszközökkel kapcsolatos reakciókat és tesztelni jövőbeli szélesebb körű elterjesztésüket. 1994 őszén kezdték meg 6 PC-vel a tevékenységet. Az Interneten való navigálás mellett a rendszeres használók elektronikus postafiókot is kapnak.

A szolgáltatások fokozatos bevezetése könnyebb volt a személyzet számára és reklámereje is nagyobb volt, hiszen minden új lépést sajtóközlemény előzött meg.

A könyvtárnak kezdettől fogva van nyitólappja, amelyre, mint információs lehetőségre utóbb a városi önkormányzat is felfigyelt.

Az induláskor nem szedték díjat a használatért, csupán a nyomtatásért, de számoltak a jövőbeni díjazással, mert a finanszírozás hiánya a széles körű bevezetés akadályává válhat. A fel-

használók zöme harminc év alatti férfi. A legtöbbet a digitalizált újságokat és folyóiratokat nézegették és az elektronikus vitafórumok tevékenységét követték nyomon.

Az olvasók navigációs készsége igen változó volt és sokakat frusztrált, hogy a médiák híradásai nyomán keletkezett elvárásaiknak nem tudtak a rendszerek megfelelni. A kihasználtság azonban nagy volt.

Egészen mások voltak a keretek London Westminster kerületében, ahol a könyvtárat egy számítástechnikai cégnek adták ki bérbe. Itt árusítás is folyt és nyilván nem a könyvtárak szokásos közönsége kapcsolódott a hálózatra. Ráadásul a könyvtári PC-ket is fel kellett e célra áldozni.

Croydon, egy London környéki módos város esetében ismét csak a British Library támogatta kutatási program része volt a hálózati szolgáltatás, a város központi könyvtárában. A CLIP (Croydon Library Internet Project) projekt az Internetnek, mint közkönyvtári tájékoztatási forrásnak a vizsgálatát tűzte ki célul és nemzeti valamint nemzetközi együttműködést is magában foglalt. A könyvtár munkatársai hosszabb időn át hasonlították össze egy-egy szakterület nyomtatott és hálózatos információforrásait. Szívesen megválaszoltak könyvtári elektronikus vitafórumokon érkezett referenz kérdéseket és maguk is feltettek ilyeneket „távoli” kollégáiknak.

A programmal párhuzamosan folyt egy kísérlet a PC-s tapasztalatokkal nem rendelkező felhasználók oktatására. Ennek nyomán további, más célra használt gépeket akarnak az Internethez kapcsolni. A város kisvállalkozói a könyvtárban kapnak számítógépes oktatást. A város önkormányzata itt is felfigyelt a hálózatban rejlő lehetőségekre.

Chelmsley Woodban és Croydonban a könyvtárak a JANET hálózatot használják. Saját Sun Sparc szerverük van és 64 Kb/s ISDN vonalat használnak.

A hálózathoz kapcsolódást célozza az EARL (Electronic Acces to Resources in Libraries) nevű konzorcium is.

A közkönyvtáraknak az Internet-Cafék mellett az országos hálózattal rendelkező könyvesboltláncok konkurenciájával is számolniuk kell.

(Koltay Tibor)

96/423

MORSON, Ian – HARRISON, Joy – COOK, David: Boldly venturing into Cyberspace = Libr.As-soc.Rec. 98.vol. 1996. 3.no. 150-151.p.

A Hounslow Library „CyberShack” programja az Internet nyilvános használatára

Használói szokások; Munkaszervezés; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások; Városi könyvtár

Az angliai Hounslow város közművelődési könyvtára CyberShack (kibernetikus kunyhó) néven kísérleti Internet-szolgáltató központot nyitott. A számítógépeket és a programokat helyi vállalatok bocsátották rendelkezésre. Ez utóbbi azért is előnyös volt, mert a problémákat azonnal sikerült megoldani. A központot a könyvtár közelében, egy forgalmas bevásárló övezetben hozták létre, s ez segítette közismertté tenni.

A CyberShack felszerelése: 4 db AST P75-ös számítógép, egy AST p100-as, egy Span Router, valamint egy IBM Lexmark nyomtató, ezek mind egy helyi Ethernet-hálózatra vannak kapcsolva. Az Internetet egy 64 kilobájtos BT bérelt vonalon érik el.

A használók előjegyzés alapján 25 perces időtartamokat vehetnek igénybe (szükség esetén egymás után többet is), ezért 2,5 angol fontot kell fizetniük. Van egy 25 perces oktatás is, ez 5 fontba kerül. Felmérésük szerint a használók 61%-a 16 és 39 év közötti, 71%-uk férfi, és 32%-uk különböző kisebbségi csoportok tagja. A megkérdezettek 74%-a találta az Internet-hozzáférést könnyűnek. A használat jelentős részét a Weben való kalandozások tették ki. A szolgáltatásokat a helyi sajtóban reklámozták, és a megkérdezettek 22%-a erre a hirdetésre hívatkozott.

A CyberShack-et a könyvtárosok is használták, és megállapították, hogy a másokkal közös vonal nem megfelelő, a közönséges telefonvonalak nem megbízhatóak, s hogy szükség van egy nagy sebességű modemre, illetve a lehető legnagyobb operatív memóriára (RAM). A keresési segédeszközök nagyon jól beváltak a találgatás, böngészés céljára (browsing), de aki tudja, mit akar, annak sok szerencséje van szükségére. Bizonyos időszakokban a keresés nagyon lassú, különösen, ha grafikát is tartalmazó fájlok-

ról van szó. A Webet akkor érdemes igazán használni, ha más források már nem adtak eredményt.

A könyvtár nagy várakozással tekint a Quarterdeck cég legújabb keresési eszközére, a WebCompass-ra, amelyről azt állítják, hogy más kereső eszközöket is tud automatikusan hasznosítani, emellett a releváns dokumentumok kivonatát is el tudja készíteni, még hozzá személyes fájlba katalogizálva.

Bár a kísérletet meghatározott időre tervezték (1995 szeptemberétől 1996 márciusáig), már most elhatározták, hogy a szolgáltatást utána is folytatják. Terveik között szerepel az Internet-hozzáférés szövegszerkesztő programokkal való összekapcsolása, s felmerült az is, hogy a rendszer üzemeltetését teljes mértékben külső cégre bízzák. A szolgáltatás a könyvtárnak semmi pénzébe sem kerülne, sőt némi rendszeres mellékjövedelmet is remélnék tőle.

(Mándy Gábor)

Lásd még 344, 362, 365-366, 401, 425, 442, 448

Természettudományi és műszaki tájékoztatás

96/424

ALBAGLI, Sarita: Informação e desenvolvimento sustentável: novas questões para o século XXI. = Cienc.Inf. 24.vol. 1995. 1.no. 119-125.p. Bibliogr. 10 tétel.

Res. angol nyelven

Az információ és a fenntartható fejlődés: új kérdések a XXI. századra

Tájékoztatás -környezetvédelmi

Az Agenda 21 (a környezettel és fejlődéssel foglalkozó 1992-es ENSZ konferencia jelentése) alapján tárgyalja az információ, elsősorban a környezeti információ szerepét a fenntartható fejlődés modelljének összefüggéseiben. A világméretű társadalmi-gazdasági-környezeti válsággal szemben ugyanis a „fenntartható fejlődés” jelentheti az alternatívát. Ebben a koncepcióban a környezet és a fejlődés olyan elválaszthatatlan

egység, amely társadalmi, gazdasági és szűken értelmezett környezeti változókkal függ össze. A fenntartható fejlődés programjának az információ lényegi eleme, különös tekintettel a források hatékony felhasználására, a diverzitás és a decentralizáció alapelveire. A fenntartható fejlődés megvalósulásának egyik kulcsfogalma a partnerség, s a szereplők részvételében az információ stratégiai jelentőségű.

(Autoref. alapján)

Orvostudományi tájékoztatás

96/425

THIRION, Benoit – DARMONI, Stéfan: L'Internet, les bibliothèques et la médecine: l'expérience du CHU de Rouen = Documentaliste. 33.vol. 1996. 3.no. 171-175.p. Bibliogr. 8 tétel.

Res. angol nyelven

A roueni egyetemi kórház szolgáltatásai az Interneten

Számítógép-hálózat; Tájékoztatás -orvostudományi

A roueni egyetemi kórház központja 1994 végén kapcsolódott be az Internetbe. 1995 februárjában hoztak létre Web szervert, melynek segítségével a használók hozzáférhetnek a hálózati orvostudományi információforrásokhoz. A szerver a kórház helyi információforrásait is szolgáltatja (könyvtári katalógust, kiadványokat, egyes szolgáltatásokat) és kapcsolódik a fő, elsősorban francia orvostudományi szerverekhez, különösen azokhoz, melyek információforrásokat (pl. könyvtárak, kiadók, elektronikus szemlék, levelező csoportok stb.) és elektronikus alkalmazásokat tartalmaznak az orvostudomány területén (az indexelés a Medline MESH kifejezéseivel történt).

(Autoref.)

Közgazdasági tájékoztatás

96/426

LOTTO, Giorgio: Business information nella pubblica lettura. Un'esperienza = Boll.AIB. 35.vol. 1995. 4.no.. 453-463.p. Bibliogr. 18 t,tel.

Res. angol nyelven

Az üzleti tájékoztatás a közkönyvtárakban, egy olasz tapasztalat

Tájékoztatás -közgazdasági; Térítéses szolgáltatás; Városi könyvtár

A venetoi kisváros, a 36 ezer lakosú Schio könyvtára új, megfelelő épületbe költözött. Az 1994-es statisztika szerint az átlagos napi 537 helyi használót és 67 távoli kérést közel száz-ezres állomány, kb. 300 kurrens periodikum és 18 főnyi személyzet elégti ki, az éves gyarapodás 4100 kötet, a kölcsönzések száma 83 ezer. A város egy iparvidék központja, ahol több mint négyezer olyan kis- és középüzem működik, amelyek 70%-a exportra (is) termel. Érthető tehát, hogy az IFLA-irányelvek és az UNESCO-manifesztum hatására, valamint hasonló dániai példa és az amerikai szakirodalom ismeretében, az új hely adta kedvező lehetőségeket kihasználva megkezdtek a „business information” szolgáltatást.

Felmérve az igényeket és a már lefedett területeket, nem feledve a közkönyvtári alapfunkciókat, a jogi, műszaki szabványügyi, gazdasági és adóügyi tájékoztatásra fektettek hangsúlyt. A tájékoztató szolgálat részeként kialakított új szolgáltatás jó hatással volt a könyvtár egész működésére: javította hatékonyságát, növelte a munkatársak affinitását saját továbbképzésük iránt, s emelte a könyvtár presztízsét, „külső” elismertségét is. Az üzleti információ nagyobb anyagi ráfordítást igényel, mint a hagyományos referenz és tájékoztató szolgálat, a költségeket azonban részben fedezik a használóktól beszedett díjak, s a szolgáltatásokat a teljes helyi könyvtári hálózat igénybe veszi.

A gyakorlati tapasztalatok szerint a legnagyobb szükség a jogi információkra volt, a kérések jó hetven százaléka erre vonatkozott. 7-8%

volt az üzemgazdasági és műszaki szabványügyi, illetve a gazdasági és pénzügyi kérdések aránya, míg 9%-ot tett ki a faktuális, kettőt a piaci és négy százalékot a bibliográfiai jellegű kérések mennyisége. Ami a minőséget illeti, 1990-től 1994-ig a teljes mértékben kielégítő válaszok aránya 44-ről 65%-ra, az eligazítóké 5-ről 11-re nőtt, míg a megválaszolatlan kéréseké 15%-ról 4-re csökkent. Öt percen belül válaszolták meg 1990-ben a kérdések 9, 1994-ben 22%-át. A szolgáltatás – természetesen – még javítható, s erre bátorít az igénybevétel folyamatosan növekvő mértéke, és a használók, fenntartók felől egyaránt érkező elismerés is.

(Mohor Jenő)

Lásd még 428

Kutatás és termelés információellátása

96/427

KUGEL', S.A. – ZUS'MAN, O.M. – MINKINA, V.A.: Biblioteca i učenyj navstreču drug drugu = Naučn.Teh.Bibl. 1996. 5.no. 3-21.p. Bibliogr. 13. tétel.

Könyvtár és tudós egymás segítésére

Felmérés [forma]; Használói szokások; Kutatás információellátása; Kutató -mint olvasó

1994 folyamán kérdőíves felmérést végeztek a szentpétervári tudományos elit körében. Összesen 294 tudós – matematikus, fizikus, vegyész, biológus, orvos, műszaki és humán szakember – adatait dolgozták fel. Ezek a felmértek idegennyelv-tudására, tájékozódásának intézményi forrásaira, informális kapcsolataira, magánkönyvtárára, benne a szakirodalom arányára, magánkönyvtári ráfordításaira, magándokumentációjára (adattáira), külföldi kapcsolataira, tudománymetriai információs szükségleteire, publikációs tevékenységére, valamint arra vonatkoztak, hogy miként vélekednek szaktudományuk és a vele rokonságban álló tudományágak jelenlegi állapotáról-eredményeiről.

Az összegyűjtött válaszok (a referált jelentés 12 terjedelmes táblázatban közli őket) tuda-

mányáganként ugyan eléggé markáns eltéréseket mutatnak, a tekintetben azonban semmi kétséget nem hagynak, hogy Szentpétervár tudományos elitje lényeges befolyást gyakorol az információs környezet gazdagítására. A felmért tudósok jelentős magánkönyvtárakkal és -adatbázisokkal rendelkeznek, aktív nemzetközi kapcsolatokat tartanak fenn. Számos olyan preprint, folyóirat és monográfia található gyűjteményeikben, amely nincs meg egyetlen közkönyvtárban, információs központban sem.

Ezek a tudósok, minthogy büszkéek a szentpétervári iskola régebbi és újabb eredményeire, kapcsolataikat az orosz tudomány külföldi ismertetésére is felhasználják. Ennek „honorálására” mindenképpen elvárják, hogy intenzívebbé váljon a külföldi szakirodalom beszerzése, illetve ne akadályozza semmi a külföldi adatbázisokba történő kilépést.

A felmértek hajlanak arra is, hogy a maguk részéről a könyvtári tájékoztató tevékenységet is előmozdítsák. Ennek egyik előfeltétele, hogy a könyvtárosok erőteljesebben kapcsolódjanak be a tudományos közéletbe, legyenek informáltabbak problémáit, eseményeit és eredményeit illetően.

A szentpétervári tudományos elit tagjai megérdemlik, hogy a könyvtárak prioritizált olvasói kategóriaként kezeljék őket. Ez azzal indokolható, hogy a könyvtárak a tudósok számára mindmáig legalább olyan fontos tájékoztató helyek, mint akár a legmodernebb információszerzési csatornák és módszerek, az általuk használt-tanulmányozott új irodalom információit rendszeresen továbbadják (nem utolsósorban a tudományos utánpótlás tagjainak), végül tájékoztatójuk nyomán bizvást várhatók tőlük új és új tudományos eredmények.

(Futala Tibor)

Lásd még 381

Közérdekű tájékoztatás

96/428

KELLY Aoife – NICHOLAS, David: The Public Information Relay: long-term solution or half-way house? = *Aslib Proc.* 48.vol. 1996. 6.no. 151-157.p.

Az Európai Közösségre vonatkozó információkat a nagyközösségnek közvetítő brit rendszer – hosszútávú megoldás vagy ideiglenes segítség?

Közérdekű tájékoztatás; Nemzetközi szervezet; Tájékoztatás -közgazdasági; Tájékoztatás -politikai

Az Európai Bizottság londoni hivatala javaslatát örömmel fogadták az angol közművelődési könyvtárak, s most 147 helyen szervezték meg az ún. Nyilvános Információs Reléállomásokat annak érdekében, hogy a nagyközönség számára hozzáférhetővé tegyék az Európai Unióra vonatkozó információkat.

Egy 1993-ban lebonyolított közvéleménykutatás szerint a lakosság 28%-a nem kapott az EU-t illető kérdéseire kielégítő információkat. Kézenfekvő volt, hogy a közművelődési könyvtárakra, mint reléállomásokra építsenek az információ közvetítésében. Az angol kormány maga is hasznosnak ítélte a kezdeményezést, s a könyvtárigazgatók szervezete (FOLACL) munkabizottságot állított fel az ügy előmozdítására.

A projekt megindulása után hamar, már 1995 tavaszán három könyvtárban (Bromley, Croydon, Manchester) helyszíni vizsgálódás és könyvtárosokkal folytatott interjúk alapján felmérték az első tapasztalatokat.

A három könyvtár más-más politikát folytat az információ terjesztésében, de mindegyiknél feltétlenül elsőbbséget kap az általuk kiszolgált közönség igényeinek, ezen belül az EU-ra vonatkozó igények kielégítése. Az egyik helyen négy állványon mutatták be az EU-anyagot, másutt a referenz gyűjteményben helyezték el, a harmadik helyen egész kis részleget alakítottak ki.

A részt vevő könyvtárosok számára a FOLACL illetékes szakcsoportja segítségével alapos, több lépcsőből álló továbbképzést szerveztek az EU szerveivel, kiadványaival, jogszabályalkotási rendjével való megismerkedésre.

Mindhárom könyvtár EU-témákban online és CD-ROM-szolgáltatásokat kínál, s csak a ki nyomtatásért és az adatbázisokban való keresésre fordított munkaidőért számít fel térítést. Mivel az összes megkeresésnek csak 2%-át teszi ki az idevágó kérdések, külön személyzetet (2 fő- és 2 részfoglalkozású könyvtárost) csak Manchesterben állítottak be erre a feladatra. A

használókat különféle tájékoztató anyagok révén ismertetik meg az új szolgáltatással.

A reléállomások elsősorban a nagyközönségnek nyújtják szolgáltatásaikat; Croydon azonban a vállalkozói kört is szolgálni kívánja.

Fontos követelmény, hogy az egyes reléállomások kapcsolatot tartsanak fenn egymással, s regionális hálózatokat alakítsanak ki. Indokolt az együttműködés az Európai Információs Központokkal is, bár ezek némi fenntartással élnek, mivel az érdeklődők, különösen a vállalkozók szívesebben fordulnak a jórészt ingyenes szolgáltatásokat nyújtó közművelődési könyvtárokhoz. Az Európai Dokumentációs Központok részéről ez nem tapasztalható, mivel ők az egyetemi közönséget szolgálják ki.

Nehéz a használói elégedettséget megállapítani, mivel a használók maguk sem tudják, mire is lenne szükségük, s gyakran a könyvtárosoknak is gondot okoz az EU-információk értelmezése. Ugyanis ezeknek speciális nyelvezetük van, ami nehezen érthető a nagyközönség számára. „Újracsomagolásukkal” egyelőre nem foglalkoznak ezek a könyvtárok. Mindenesetre a használók zöme az oktatásügyből, különösen az érettségi előtt álló diákokból és tanáraikból kerül ki.

Az EU kedvezményes áron, illetve ingyen bocsátja kiadványait a reléállomások rendelkezésére. A londoni kirendeltséggel jobb, Brüsszellel nehezkesebb a kapcsolatuk.

Összegzésképpen: a közművelődési könyvtár képes áthidalni az információs szakadékot az EU és a nagyközönség között. A könyvtárosok elégedettek a reléállomások kialakult struktúrájával, bár az egyes könyvtárakban változó mértékű az elkötelezettség e szolgáltatás iránt. A legtöbbet a regionális hálózatok létrejötte ígér a jövőt illetően. A londoni EU-hivatal szívesen működik együtt az EU-információt terjesztő könyvtárakkal, de a szolgálat folyamatos nyomon követésére kevés gondot fordít.

A reléállomási szerepkör nagy felelősséget hárít a közművelődési könyvtárakra, de semmi más intézmény nem alkalmas jobban a nagyközönség idevágó információs igényeinek a kielégítésére.

(Papp István)

96/429

DEWDNEY, Patricia – HARRIS, Roma M. – LOCKERBY, Christina: Meeting the information needs of battered women: responsibilities and roles for library and information science = Ref.Lib. 53.Jg. 1996. 27-45.p. Bibliogr.

Milyen információkkal segítheti a könyvtár a bántalmazott asszonyokat: a könyvtár- és tájékoztatástudomány felelőssége és szerepe

Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó; Közérdekű tájékoztatás; Nőolvasó

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

Az Egyesült Államokban a feleségek bántalmazása fontos társadalmi probléma, amellyel a könyvtárosoknak és a tájékoztatástudományi kutatóknak is foglalkozniuk kell, a bántalmazott nők információkeresési szokásai szempontjából. A cikk két olyan tanulmányról számol be, amelyek a szociális szolgáltatások hálózatát egyfajta információs rendszernek tekintik, és amelyek megkérdőjelezik a fenti csoport számára nyújtott szociális szolgáltatások jelenlegi rendszerének hatékonyságát. A tanulmányok eredményei több módszert is ajánlanak arra nézve, hogy a könyvtári-tájékoztatási szakemberek hogyan tudnák jobban kielégíteni a kérdésben érintett három csoport: a bántalmazott nők, a szociális szolgáltatásokat nyújtó szervezetek és a társadalompolitikai döntéshozók információs igényeit.

(Autoref.)

Lásd még 418